

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ

USE OF INTERACTIVE METHODS IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE PHILOLOGISTS

Стаття присвячена одній з актуальних проблем професійної підготовки майбутніх філологів – використанню сучасних педагогічних технологій у навчанні студентів. Узагальнено, що проблему професійної підготовки філологів у вітчизняних закладах вищої освіти науковці розглядають з перспективою урахування прогресивних ідей закордонного досвіду. Практичні аспекти підготовки студентів-філологів розкриваються дослідниками у процесі формування професійної компетентності майбутніх фахівців філологічних спеціальностей. Педагогічна діяльність майбутніх учителів філологічних спеціальностей потребує від випускників вищої школи готовності організувати оптимальне комунікативне середовище активної міжособистісної взаємодії. Таке середовище створюється на основі використання інтерактивних технологій в навчанні. Проаналізовано наукові публікації, де аргументовано ефективність інтерактивного навчання. Узагальнено, що дослідники розкривають сутність і переваги інтерактивного навчання. Участь студентів філологічних спеціальностей в інтерактивній взаємодії під час навчання дає змогу створювати оптимальні умови спочатку для набуття фаху, а надалі – у професійній діяльності. Наведено приклади інтерактивних вправ, які використовувалися у професійній підготовці майбутніх філологів. Апробація інтерактивних завдань у процесі професійної підготовки майбутніх філологів засвідчила доцільність та ефективність створення оптимального інтерактивного середовища в освітньому процесі закладів вищої освіти. Спрямованість використання інтеракцій у навчанні студентів філологічних спеціальностей узгоджується з основними положеннями Стандарту вищої освіти України для бакалаврського рівня галузі знань 03 «Гуманітарні науки» спеціальності 035 «Філологія». У змісті інтерактивних завдань і вправ ураховано основні складники і напрями професійної підготовки майбутніх філологів: мотиваційний, когнітивний, прaxeологічний, особистісно-розвивальний. Визначено перспективи подальших наукових досліджень.

Ключові слова: філологи, професійна підготовка, інтерактивні технології, методи і форми інтерактивного навчання, мотиву-

вація, знання, вміння і навички, самоосвітня діяльність.

The article is devoted to one of the most urgent problems of professional training of future philologists, i.e. the use of modern pedagogical technologies in the education of students. In general, scientists consider the problem of professional training of philologists in domestic institutions of higher education with the perspective of taking into account progressive ideas of foreign experience. Practical aspects of training philological students are revealed by researchers in the process of forming the professional competence of future specialists in philological specialties. Pedagogical activity of future teachers of philological specialties requires the willingness of graduates to organize an optimal communicative environment of active interpersonal interaction. Such an environment is based on the use of interactive technologies in education. Scientific publications dealing with the effectiveness of interactive learning are analyzed in the article. In general, the researchers reveal the essence and advantages of interactive learning; moreover, the participation of philology students in interactive interaction during learning makes it possible to create optimal conditions first for acquiring a specialty, and in the future also for professional activities. Examples of interactive exercises used in the professional training of future philologists are given. Approval of interactive tasks in the process of professional training of future philologists showed the expediency and effectiveness of creating an optimal interactive environment in the educational process in the institutions of higher education.

The use of interactions in the educational process of students of philological specialties is consistent with the main expectations of the Standard of Higher Education of Ukraine for the bachelor's level in the field of knowledge 03 «Humanities» specialty 035 «Philology». The content of interactive tasks and exercises takes into account the main components and areas of professional training of future philologists, i.e. motivational, cognitive, praxeologica and personal development. Prospects for further scientific research are determined.

Key words: philologists, professional training, interactive technologies, methods and forms of interactive learning, motivation, knowledge, abilities and skills, self-educational activity.

УДК 378

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/68.1.22>

Гнатик К.Б.,

докт. філософії,
доцент кафедри філології
Закарпатського угорського інституту
імені Ференца Ракоці II

Фодор К.Й.,

докт. філософії,
доцент кафедри філології
Закарпатського угорського інституту
імені Ференца Ракоці II

Тор Т.Г.,

аспірант кафедри педагогіки
Католицького університету імені Кароля
Естергазі

Постановка проблеми у загальному вигляді. Професійна підготовка майбутніх фахівців у вищій школі має певні особливості залежно від специфіки роботи за фахом. Здобуття студентами вищої філологічної освіти орієнтує їх на майбутню професійну діяльність філолога у різних сферах: перекладацькій, лінгвістичній, літературознавчій, мовознавчій, педагогічній та ін. Саме педагогічна діяльність майбутніх учителів філологічних спеціальностей потребує від

випускників вищої школи готовності організувати таке комунікативно-інформаційне, комунікативно-розвивальне, комунікативно-процесуальне середовище, в якому вони матимуть змогу створювати оптимальні умови спочатку для набуття фаху, а надалі – у навчанні учнів. Відтак актуалізується використання у професійній підготовці майбутніх філологів таких педагогічних технологій, які даватимуть змогу студентам апробувати ефективні моделі взаємодії з метою опанування

вмінь і навичок міжособистісної, міжкультурної та масової комунікації в усній і письмовій формі, виявляючи здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях, наприклад, надання консультацій з дотримання норм літературної мови та культури мовлення; здатність до організації ділової комунікації, використовуючи інформаційні й комунікаційні технології для вирішення складних спеціалізованих задач і проблем професійної діяльності, про що зазначено в Стандарті вищої освіти України (Перший (бакалаврський) рівень. Галузь знань 03 «Гуманітарні науки». Спеціальність 035 «Філологія») згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України від 20.06.2019 р. № 869[10]. Таким чином набуває актуальності використання у професійній підготовці майбутніх філологів педагогічних технологій, що базуються на активній міжособистісній взаємодії, яким є інтерактивне навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблему професійної підготовки філологів у вітчизняних закладах вищої освіти науковці розглядають з перспективою урахування прогресивних ідей закордонного досвіду. Так, у дисертації М. Іконнікової конкретизовано принципи професійної підготовки філологів в американському освітньому просторі. Дослідниця аргументує доцільність урахування принципів прагматичності, варіативності, керованої факультативності, релевантності, автономізації навчання, диверситивності, науковості, концентрації, ґрунтовності знань, фасилітації, послідовної апроксимації, одночасного вивчення мов і культур, культурної рефлексії, лінгводидактики, автентичності змісту навчального матеріалу, урахування білінгвізму студентів і галузевої спеціалізації, ситуативно-тематичної організації навчання, зворотного зв'язку, системності формування дослідницьких умінь; імпліцитності та експліцитності (способи подання навчального матеріалу, теми для спонукання студентів до пізнавального та інформаційного пошуку, поглиблення екстралінгвістичних знань тощо) [2].

Практичні аспекти підготовки студентів-філологів розкриваються дослідниками у процесі формування професійної компетентності майбутніх фахівців філологічних спеціальностей [3]. Прімітно, що дослідники аргументують ефективність використання інноваційних методів і технологій у процесі навчання, основу яких складає інтерактивність: кооперативне навчання, навчання в малих групах, мікровикладання, спільне викладання, мікрогрупове обговорення, асинхронні дискусії [2]; лекція – прес-конференція, евристична бесіда, дискусія, діалог, дебати, «мікрофон», «незакінчене речення», «мозковий штурм», відкритий форум, семінар, аналіз ситуації, тренінг, упровадження комплексу оптимальних засобів (інтерактивна дошка) та інтерактивних технологій тощо [3].

Анонсовані форми й методи інтерактивної взаємодії забезпечують високий ступінь зворотного зв'язку між суб'єктами освітнього процесу, що підкреслює доцільність використання інтерактивних технологій у навчанні. Аргументацію ефективності інтерактивного навчання знаходимо у наукових напрацюваннях С. Іванішеної [1], І. Мельничук [4], Л. Павлової [5], І. Підласого [6], О. Пометун [7], С. Сисоєвої [8], М. Скрипник [9] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Використання ефективних форм і методів інтерактивних технологій у професійній підготовці майбутніх філологів потребує апробації оптимальних зразків і моделей інтерактивної взаємодії, які можуть використовуватися випускниками у практичній роботі за фахом. Обґрунтування доцільності та спрямованості використання окремих інтеракцій у підготовці майбутніх учителів-філологів окреслюємо як частину загальної проблеми, що потребує поглибленого дослідження.

Мета статті. Розкрити методикку використання інтерактивних форм і методів у професійній підготовці майбутніх філологів.

Виклад основного матеріалу. Професійна підготовка майбутніх фахівців поєднує кілька напрямів особистісного становлення студентів у процесі здобуття вищої освіти. Одним із важливих аспектів професійної освіти є усвідомлення студентами необхідності оновлення процесу навчання, що мотивуватиме майбутніх учителів-філологів до розширення навчально-методичного забезпечення освітнього процесу в майбутньому. Такими засобами у роботі вчителя-філолога є інтерактивні форми, методи, технології навчання. Тому ефективність використання таких педагогічних інтеракцій залежить від набутого досвіду особистої участі студентів філологічних спеціальностей в інтерактивних ситуаціях.

Так, для мотивації студентів-філологів використовувати інноваційні форми і методи інтерактивного навчання та зосередження уваги студентів на власному рівні професійної підготовки учасникам пропонували розробити когнітивно-праксеологічну карту знань і практичних умінь. Така карта може створюватися як для окреслення віддалених перспектив (наприклад, очікуваних результатів вивчення окремої дисципліни), так і для визначення результативності роботи на конкретному занятті. Розділивши сторінку на дві графи, студенти фіксували в першій частині заплановані завдання (згідно з планом заняття). Наприклад, склали список нових слів з англійської мови, які вивчалися на занятті. У другій графі – записували речення, запитання, синоніми, антоніми, асоціації, приклади змін смислового значення залежно від ситуації чи варіантів перекладу тощо, які певним чином пов'язані з новими словами. Далі в процесі

інтерактивного обговорення та презентації своїх напрацювань студенти мали змогу розширити змістове наповнення другої графи за рахунок ідей, озвученими іншими учасниками в групі. Таким чином, відбувалося засвоєння нового матеріалу у практично-діяльній формі, коли майбутні філологи не лише демонстрували свої знання і вміння використовувати початковий матеріал у нових комунікативних ситуаціях, а й розширювали сферу бачення можливостей застосування вивченого матеріалу з позиції інших учасників. Відзначалося посилення мотивації студентів до більш сумлінної підготовки до таких занять.

Важливим складником у підготовці майбутніх учителів-філологів є формування у студентів умінь не лише оперувати словниковим запасом, а й умінь слухати співрозмовника, спрямовуючи бесіду в потрібному руслі. З цією метою використовувалися інтерактивні вправи на активне слухання. Студенти отримували завдання: сформулювати кілька запитань англійською мовою, які уможливають уточнення смислу слів з однаковим написанням українською мовою (наприклад, різне тлумачення слів англійською мовою в перекладі з української: замок – *Castle* і замок до дверей – *lock to the door*). Студенти мали змогу використовувати власний словниковий запас (усвідомлюючи його достатність чи мізерність); знання правильної побудови речень (що спонукатиме до більш сумлінного вивчення англійської граматики, де у реченні спочатку йде предмет чи особа (підмет), потім – дія (присудок), а далі другорядні члени речення, які характеризуються запитаннями «що?», «як?», «де?», «коли?»; вміння створювати діалогічні ситуації тощо.

Результативність участі студентів у виконанні таких інтерактивних вправ визначалася кількістю сформульованих запитань, умінням організувати невимушений діалог зі співрозмовником, застосуванням у діалозі нових слів, фраз, зворотів, що свідчить про достатній словниковий запас і вміння його використовувати в нових ситуаціях.

Таким чином відзначалися певні позитивні процеси у професійному становленні майбутніх філологів:

- зростала мотивація і зацікавленість студентів до проведення нетрадиційних занять, що базуються на інтерактивній взаємодії всіх учасників навчального процесу, позаяк методику проведення таких занять учителі-філологи зможуть використовувати у майбутній професійній діяльності;

- відбувалося вдосконалення комунікативних навичок і умінь студентів висловлювати свою думку, слухати і чути, розуміти й забезпечувати прийняття інформації;

- покращувалися вміння студентів спілкуватися на основі вільного володіння мовою, вміння чітко, коректно і влучно формулювати свої думки

та висловлюватися дохідливою мовою, орієнтуватися у розмові на реакцію співбесідника, щоб визначити рівень взаєморозуміння;

- формувалися вміння і навички мовленнєвої культури та педагогічної майстерності майбутніх учителів-філологів, позаяк поведінковий стиль у спілкуванні відзначається плавністю, розміреністю, відсутністю напруженості, щоб зацентрувати увагу на змісті предмету обговорення;

- відбувалося спрямування студентів на доречне використання професійної лексики та термінології, яка спочатку є новою для них, проте потребує пояснення і тлумачення, що вимагає від студентів умінь пояснити складні процеси, слова, дії, використовуючи й розширюючи власний словниковий запас;

- формувалися вміння уважно слухати і чути (сприйняття і розуміння інформації, яка є предметом спілкування), що передбачає виявлення студентами в інтерактивних вправах навичок уникати типових помилок у спілкуванні (перебивання співрозмовника; висловлювання передчасних висновків; неправильне слухання – відсутність уваги, помилкова інтерпретація, доповнення думки співрозмовника власними припущеннями та висловлюваннями тощо);

- виявлялися вміння розуміти співрозмовника – здатність осмислювати, вникати у зміст, сенс, значення інформації, що забезпечується єдиною системою кодифікації та декодифікації інформаційного контенту.

Таким чином інтегрувалися й комплексно реалізовувалися основні складники спрямованості професійної підготовки майбутніх філологів у ситуаціях інтерактивних взаємодій: мотивація студентів до набуття високого рівня готовності до роботи за фахом, формування необхідних знань, умінь і навичок, що свідчать про високий рівень професійної компетентності, підготовленості до ефективної професійно-комунікативної взаємодії тощо. Проте, навіть найпродуктивніше і найефективніше навчальне середовище, створене на заняттях, не може повністю забезпечити всебічний професійний розвиток майбутніх фахівців філології. Значна частка результативності такої навчально-пізнавальної діяльності майбутніх філологів потребує самостійної роботи студентів з використання оптимальних форм і методів, якими, на нашу думку, є засоби інтерактивних технологій.

Так, студенти отримували завдання: розробити методику перевірки результатів самоосвітньої діяльності у вивченні конкретної теми з іноземної мови та презентувати її для обговорення в групі. Для оцінювання результатів самостійної роботи учасників інтеракції увага студентів спрямовувалася на нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання, наприклад, вільно спілкуватися

державною та іноземною мовами усно й письмово, використовувати їх для організації ефективної комунікації [10]. Для оцінки результативності самостійної підготовки студентів у цьому напрямі майбутні філологи створювали прайс-лист, в якому фіксували сформульовані запитання (кожне запитання оцінювалося до 5 балів з урахуванням грамотного формулювання, відповідності до теми заняття, складності побудови речення, кількості використаних нових слів тощо), які передбачали кілька відповідей на них. Кожна відповідь, яку давали інші учасники інтерактивної взаємодії на занятті, також оцінювалася певною кількістю балів. Таким чином, студенти мали змогу набрати відповідну кількість балів, що свідчило про результативність їхньої самоосвітньої діяльності у підготовці до заняття.

З цією метою увага студентів зорієнтовувалася на пункт 2 у нормативному змісті підготовки здобувачів вищої освіти, в якому аргументовано необхідність «ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати» [10]. Відтак підготовка до участі в інтерактивних вправах потребувала від студентів вмотивованості до поглибленого вивчення питання, запланованого для обговорення згідно з темою заняття, у тих аспектах, які не були предметом вивчення на занятті.

Мотивація і спрямування студентів до самоосвітньої роботи ґрунтується на основних положеннях Стандарту вищої освіти України для бакалаврського рівня галузі знань 03 «Гуманітарні науки» спеціальності 035 «Філологія» [10]. Увага майбутніх філологів зверталася на врахування пункту 3 у нормативному змісті підготовки здобувачів вищої освіти (організувати процес свого навчання й самоосвіти), пункту 6 (використовувати інформаційні й комунікаційні технології для вирішення складних спеціалізованих задач і проблем професійної діяльності), пункту 7 (розуміти основні проблеми філології та підходи до їх розв'язання із застосуванням доцільних методів та інноваційних підходів), пункту 8 (знати й розуміти систему мови і вміти застосовувати ці знання у професійній діяльності), пункту 11 (знати принципи, технології і прийоми створення усних і письмових текстів різних жанрів і стилів державною та іноземною (іноземними) мовами), пункту 14 (використовувати мову(и), що вивчається(ються), в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і регістрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у побутовій, навчальній, професійній, науковій сферах життя), пункту 17 (збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати

факти мови й мовлення й використовувати їх для розв'язання складних задач і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання) та ін.[10].

Отже, результативність участі майбутніх філологів у ситуаціях інтерактивної взаємодії під час навчання у ЗВО визначається на основі комплексного врахування таких критеріїв:

- активна участь студентів у розробці та виконанні інтерактивних завдань;

- розширення знанневої бази і словникового запасу, необхідного для ефективної роботи майбутніх філологів;

- формування вмінь і навичок використовувати набуті знання у нових, нестандартних, професійно спрямованих ситуаціях міжособистісної комунікативної взаємодії, які моделюються й апробуються в умовах навчання;

- прагнення студентів досягти високого рівня мовленнєво-комунікативної підготовки шляхом перевірки власної спроможності у ситуаціях інтерактивної взаємодії ще під час здобуття вищої освіти за фахом;

- організація самоосвітньої діяльності, що сприяє підвищенню рівня готовності студентів до ефективної роботи у філологічній сфері.

Висновки. Апробація інтерактивних завдань у процесі професійної підготовки майбутніх філологів засвідчила доцільність та ефективність створення оптимального інтерактивного середовища в освітньому процесі закладів вищої освіти. Спрямованість використання інтеракцій у навчанні студентів філологічних спеціальностей узгоджується з основними положеннями Стандарту вищої освіти України для бакалаврського рівня галузі знань 03 «Гуманітарні науки» спеціальності 035 «Філологія». У змісті інтерактивних завдань і вправ ураховано основні складники і напрями професійної підготовки майбутніх філологів: мотиваційний аспект професійної освіти студентів філологічних спеціальностей, що спонукає їх на активізацію навчально-пізнавальної діяльності та участь в активній міжособистісній взаємодії; когнітивний аспект – розширення когнітивного контенту професійного навчання, що збагачує словниково-термінологічний багаж майбутніх філологів і формує спеціальні (фахові, предметні) компетентності студентів філологічних спеціальностей; прагматичний аспект – формування вмінь і навичок організувати ефективну комунікацію у професійному середовищі, що є основою формування здатності вільно, гнучко й ефективно використовувати мову, що вивчається, в нових умовах; особистісно розвивальний аспект – формування вмінь і навичок самоосвітньої діяльності, що сприятиме науковому підходу до здобуття професії філолога, розширенню професійного світогляду, розвитку креативності студентів тощо.

Перспективи подальших наукових розвідок визначаємо у таких напрямках:

– створення комплексу інтерактивних завдань, спрямованих на формування різних компонентів готовності майбутніх філологів до професійно-комунікативної взаємодії;

– розробка взаємопов'язаних інтерактивних ситуацій професійного змісту, які складатимуть програму навчального тренінгу, готового для використання у підготовці майбутніх фахівців філології.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Іванішена С. Форми та методи інтерактивного навчання. *Початкова школа*. 2006. № 3. С. 9–11.
2. Іконнікова М. В. *Теорія і практика професійної підготовки філологів в університетах США*: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Хмельницький: ХНУ, 2019. 608 с.
3. Коваль В., Маслюк К. Практична підготовка студентів-філологів у процесі формування професійної компетентності. *Філологічний часопис*. 2018. № 1 (1). URL: <https://doi.org/10.31499/2415-8828.1.2018.142941>
4. Мельничук І. М. *Теорія і методика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій* : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2011. 585 с.
5. Павлова Л. Д. Методологічні підходи до проблеми інтерактивної педагогічної взаємодії. *Управління школою*. 2006. № 13. С. 2–13.
6. Підласий І. П. Практична педагогіка або три технології : інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти. К.: Видавничий Дім «Слово». 2004. 616 с.
7. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. К., 2007. 144 с.
8. Сисоєва С. О., Бондарева Л. І. Педагогічні технології професійної освіти: навчальний тренінг: навч.-метод. посіб. Київ: ВМУРоЛ «Україна», 2006. 162 с.
9. Скрипник М. Інтерактивне навчання: основні поняття. Ігри дорослих. Інтерактивні методи навчання / упоряд. Л. Галіцина. К.: Ред. загальнопед. газ., 2005. С. 30–44.
10. Стандарт вищої освіти України. Перший (бакалаврський) рівень. Галузь знань 03 «Гуманітарні науки». Спеціальність 035 «Філологія». Наказ Міністерства освіти і науки України від 20.06.2019 р. № 869 URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/035-Filolohiya-bakalavr.28.07-1.pdf>